

Znanstveno-stručni skup

Općina Saborsko i okolica u prošlosti i sadašnjosti

Dom kulture i vatrogastva, Saborsko, Senj 46
17. svibnja 2025.

Organizator:

Udruga Podplješivički graničari Zagreb

Pokrovitelji:

GIOFF d.o.o.
GIOFF d.o.o. za trgovinu i usluge

Udruga Podplješivički graničari Zagreb

Znanstveno-stručni skup

Općina Saborsko i okolica u prošlosti i sadašnjosti

Program skupa

Subota, 17. svibnja 2025.

Mjesto održavanja: Dom kulture i vatrogastva, Saborsko, Senj 46

- 09:00 – 09:30 Okupljanje sudionika, izlagača i gostiju
09:30 – 10:00 Svečano otvaranje znanstveno-stručnog skupa

1. sekcija: Tragom prošlosti općine Saborsko

(moderator: dr. sc. Filip Škiljan)

- 10:00 – 10:15 dr. sc. Marko Šarić: *Od nestanka do ponovnog rađanja: područje Saborskog u ranom novom vijeku*
10:15 – 10:30 Franje Puškarić: *Crkvena povijest Saborskog*
10:30 – 10:45 Želimir Prša: *Prostor današnje općine Saborsko u razdoblju monarhizma (1918.-1941.)*
10:45 – 11:00 Ivan Vuković: *Prostor današnje općine Saborsko u Drugom svjetskom ratu (1941.-1945.)*
11:00 – 11:15 Rasprava
11:15 – 11:30 Pauza

2. sekcija: Nepoznato o poznatome

(moderator: Želimir Prša)

- 11:30 – 11:45 dr. sc. Rade Knežević: *Razmatranje prirodnih dobara koja mogu ubrzati razvitak općine Saborsko*
11:45 – 12:00 Nikola Tominac: *Ratni putovi Saborčana u Prvom svjetskom ratu (1914.-1918.)*
12:00 – 12:15 dr. sc. Filip Škiljan: *Iz povijesti svakodnevnog života stanovnika općine Saborsko*
12:15 – 12:30 Nenad Grgurica: *Ostvarenje političko-prometnih ciljeva VRO Oluja i otvaranje granične carinske ispostave u Ličkom Petrovom Selu*
12:30 – 12:45 Rasprava
12:45 – 14:00 Pauza

3. sekcija: Zaborsko – Saborski – Saborsko

(moderator: Viktorija Cvitković)

- 14:00 – 14:15 dr. sc. Nikola Šimunić, dr. sc. Ivo Turk: *Suvremena prostorno-demografska obilježja općina Saborsko i Plaški*
- 14:15 – 14:30 dr. sc. Mirjana Crnić Novosel, dr. sc. Marina Marinković: *Dijalektološka pripadnost govora Saborskog – novija dijalektološka istraživanja*
- 14:30 – 14:45 dr. sc. Ivica Mataija: *Saborčanska toponimija*
- 14:45 – 15:00 Rasprava

4. sekcija: Čovjek i prostor s pogledom u budućnost

(moderator: Ivan Vuković)

- 15:00 – 15:15 Viktorija Cvitković: *Kronologija društveno-političkih zbivanja u lokalnim zajednicama kroz vizuru Plitvičkog vjesnika (1973.-1991.)*
- 15:15 – 15:30 Danica Conjar Cetinjanin: *Razvoj turizma općine Saborsko*
- 15:30 – 15:45 Dragana Franjković: *Čorkova uvala – susret čovjeka i prirode*
- 15:45 – 16:00 Rasprava
- 16:00 – 16:15 Zaključci i završetak znanstvenog skupa

Pozdravna riječ

Poštovani,

U vašim se rukama nalazi knjižica sažetaka znanstveno-stručnog skupa „Općina Saborsko i okolica u prošlosti i sadašnjosti“. Ovakve knjižice kao uvriježen informativni oblik karakteristične su za sve skupove ovog tipa, pa tako i ovaj skup po tome nije iznimka. Ovaj znanstveno-stručni skup organizira udruga Podplješivički graničari iz Zagreba. Udruga je osnovana 2011. godine s osnovnim ciljem istraživanja prošlosti prostora južnog Korduna, Krbave, istočne Like, Ličkog Pounja, tj. prostora grada Slunja i općina Cetingrad, Rakovica, Saborsko, Plitvička Jezera, Udбина, Donji Lapac i Gračac te prostora bivše općine Zavalje. Od 2017. godine Udruga objavljuje i istoimeni znanstveno-stručni časopis. Rezultat dosadašnjeg uspješnog rada naše Udruge je i ovaj znanstveno-stručni skup.

Vjerujem da vam je svima upalo u oko da na ovom skupu gotovo da i nema izlaganja o Domovinskom ratu, odnosno od tragičnoj sudbini Saborskog 1991. godine. Izostavljanje ovih tema ne umanjuje važnost ratnih zbivanja, stradanja i brojnih žrtava ovog prostora u Domovinskom ratu. Stoga izražavam neizmjernu zahvalnost svima onima koji su doprinijeli stvaranju Republike Hrvatske, pobjedi u Domovinskom ratu te stvaranju demokratskog i mirnodopskog prosperiteta na cjelokupnom nacionalnom teritoriju. Sve žrtve Saborskog ugrađene su u temelj i obrise prostora koji danas imamo, a to je prostor općine Saborsko, koja je nastala u tim turbulentnim ratnim okolnostima, a u potpunosti profunkcionirala nakon kolovoza 1995. godine. Stoga se možemo slobodno pitati, bi li uopće bilo ovoga skupa, bi li uopće bilo općine Saborsko bez pobjede, ali nažalost i bez tolikih stradanja. Najjednostavnije, ali i najviše što svaki pojedinac može učiniti je reći hvala vam što ste svoje živote ugradili u temelje slobode i to vam nikad neće i ne smije biti zaboravljeno.

Povijest je znanost koja se temelji na uzročno-posljedičnim vezama stoga se kroz znanstvenu analizu prošlosti najbolje mogu shvatiti i okolnosti koje su se dogodile krajem 90-ih godina 20. stoljeća. Ovaj simpozij donosi teme koje obuhvaćaju vremenski okvir od 15. do 20. stoljeća tako da tematski obrađuje i svjetske ratne sukobe i njihov odraz na ovaj prostor, ali i migracije, društveno-političke okolnosti, svakodnevicu... Ovaj skup nije samo povijesni već i interdisciplinarni jer obuhvaća teme iz geografije, demografije, jezika, biologije i zaštite okoliša... Ovaj skup nije samo o prošlosti već i o sadašnjosti i budućnosti ovog prostora jer se osvrće i na iskorištavanje prirodnih dobara i turistički potencijal ovog prostora.

Za ovaj je skup prijavljeno 14 izlaganja i 16 izlagača. Osmero izlagača ima najvišu znanstvenu titulu doktora znanosti, a kad se napravi detaljnija analiza, vidi se da gotovo svi izlagači predstavljaju neosporni autoritet u području svog istraživanja. Potrebno je nabrojiti i znanstvene institucije u kojima rade pojedini izlagači: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Filozofski fakultet sveučilišta u Rijeci, Institut za istraživanje migracija, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Institut za jezik, Državni arhiv u Gospiću. Naravno, među nama je i nekoliko mladih osnovnoškolskih i srednjoškolskih nastavnika koji se ističu u svom nastavničkom radu, ali već koračaju i prema ozbiljnom znanstvenom radu.

Naravno da se ovaj simpozij ne bi mogao osigurati i bez donacija naših pokrovitelja koji su prepoznali važnost ovog događaja. To je prvenstveno Općina Saborsko, ali i Gospićko-senjska biskupija, JU Nacionalni park Plitvička jezera, JU Baraćeve špilje, Naklada Slap, Antares savjetovanje d.o.o. i GIOFF d.o.o. Također, potrebno je istaknuti i one koji su uvelike pomogli oko same organizacije ovog simpozija da se svi ovdje osjećate dobrodošlo i da osjetite toplinu ovog prostora, a to su: Turistička zajednica područja Plitvičke doline, Ženska akcija Saborsko, Pčelarska udruga Medun Saborsko i DVD Saborsko. Hvala svima!

Predsjednik Udruge Podplješivički graničari

Želimir Prša

Sažeci izlaganja

doc. dr. sc. Marko Šarić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Ivana Lučića 3
marko.saric2@zg.t-com.hr

Od nestanka do ponovnog rađanja: područje Saborskog u ranom novom vijeku

Saborsko je jedno od brojnih naselja u Hrvatskoj čiji je povijesni razvoj krajem srednjeg vijeka prekinut osmanskim provalama i osvajanjima. U prvim desetljećima 16. st. „Zaborsko“, nekoć prostrano selo na krajnjem jugoistoku velikog modruškog vlastelinstva grofova Frankapana Ozaljskih, gdje je 1486. postojala župna crkva, rezidencija špana i jedna taverna (gostionica), izgubilo je svoje staro stanovništvo i prestalo je postojati. Stanovništvo koje nije stradalo u osmanskim provalama, sklonilo se, kao i ostalo staro hrvatsko stanovništvo Modruške županije, prema nešto sigurnijim krajevima u srednjem Pokuplju oko Ribnika i Ozlja, u Kranjsku i Istru, a pojedini seobeni ogranci vjerojatno su dosegнули i Gradišće u zapadnoj Ugarskoj. Potkapelska zaravan saborskog kraja našla se tada na jednom od glavnih koridora kojim su usmjeravani osmanski pljačkaški pohodi prema sjeverozapadu, jednim krakom kroz ogulinsko-plašćansku udolinu prema Gorskom kotaru i Kranjskoj, a drugim, preko Male Kapele kroz Glibodol u Gacku, Primorje, Vinodol i Istru. Gotovo dva stoljeća ovaj opustošen i ispražnjen prostor, zahvaćen posvemašnjom sociodemografskom degradacijom (donekle izuzimajući Jesenicu, gdje se održalo nešto stanovnika, ali i tamo su posadu činili većinom vojnici došli izvana) i prirodnom reforestacijom, tavorio je na „mrtvoj straži“ između dva suprotstavljena imperija i civilizacija (*Hortus Diaboli*). Nakon propasti Bihačke kapetanije 1592. saborsko područje našlo se i u neposrednom pograničnom pojasu tzv. „ničije zemlje“, između utvrda i straža u Jesenicama na habsburškoj strani (pripadala naizmjenično Senjskoj velikoj i Slunjskoj kapetaniji) i Drežnik-grada na osmanskoj strani granice (Bihački sandžak). Jesenica je krajem 16. i u 17. st. nekoliko puta bila napuštana i razarana od Osmanlija. Pretpostavlja se da su stražarnice (čardaci) postojali na Sivniku i Borovu vrhu, ali glavni „wachthaus“ nalazilo se ispod „Vrha Kapele“ (danas prijelaz Mala Kapela između kota Vrščića i Koraća) na komunikaciji Jesenica – Dabar. Početke demografske revitalizacije ovog kraja čine seobe vlaških pravoslavnih prebjege, pretežno iz koreničkog kraja, koji su sredinom 17. st. planski naseljeni u Plaški, a naknadno 1685. i 1705. u Jesenicu, Begovac i Blata, stekavši ondje zemlje i status krajišnika. Doseljeni Vlasi iz Jesenice počeli su i u Saborskom ispod Borova vrha krčiti i obrađivati zemlju te napasati svoju stoku, a djelomice se i nastanjivati. Samo Saborsko počelo se podizati na prijelazu iz 17. na 18. st., neposredno nakon svršetka Velikog bečkog rata i novog razgraničenja. Proces naseljavanja Saborskog, međutim, ne može se detaljnije pratiti u izvorima. Ono se vjerojatno događalo u više

navrata između 1699. i 1711. Izvjesno je da je do njega došlo nešto prije naseljavanja Rakovičkog polja hrvatskim i vlaškim obiteljima 1711. (Rabattin dekret od 20. 8. 1711. i sastanak o uređenju granice održan u Saborskom). U Saborsko se doseljuju hrvatski krajiški rodovi dijelom iz Ogulina, Modruša i Oštarija, a dijelom iz Brinja i Dabra, koji su ondje u ranija vremena naizmjenično držali straže. S njima je došlo i nešto doseljenih kmetova iz Gorskog kotara ili Kranjske, uglavnom potomaka hrvatskih izbjeglica. U prvo vrijeme, naseljeno je tzv. „donje selo“ (Varoš, Tuk, Borik, Brdine), gdje je na mjestu starije crkve 1726. podignuta nova crkva, a potom i župa sv. Ivana Nepomuka. Pod ovu župu su do 1786. potpadale Rakovica i Orihovo (danas Drežničko) Selište, kamo su odselili i neki Saborčani. Saborsko je tada imalo 28 kuća (1735.). Nešto kasnije naseljeno je „gornje selo“ (Senj, Funtana, najkasnije Biljevina), u čemu su naročitu ulogu imali bunjevački rodovi iz Like (Donje Pazarište). Prema prvoj numeraciji sela iz 1775. zabilježene su već 42 kuće ili zadruge, premda je u Jozefinskom katastarskom izmjeru iz 1774./1775. ondje označena čak 61 kuća (?). Procesi lokalnih migracija i pomicanja naseljenosti dovršeni su u desetljećima nakon Svištovskog mira 1791., kada Saborčani postupno zaposjedaju, krče i naseljavaju zemljišta (oranice i sjenokoše) uz samu nekadašnju staru granicu u Potoku (Kuselj), Ravnom Lugu, Sertić Poljani, Lisini, Poljanku i Čorkovoj Uvali, te naseljavaju „novoseliju“ oko Drežnik Grada, Smoljanca i Rastovače. Zbog demografske i prostorne povezanosti Saborsko je 1819. priključeno novoformiranoj drežničkoj satniji br. 7 u sastavu Ogulinske pukovnije, dok je stara jesenička satnija ukinuta i pripojena plašćanskoj.

Ključne riječi: Saborsko, rani novi vijek, migracije, Vojna krajina, Ogulinska pukovnija

Franje Puškarić, mag. theol.

Osnovna škola Jure Turića
Gospić, Miroslava Kraljevića 15
franjepuskaric@gmail.com

Crkvena povijest Saborskog

U *Urbaru Modruškom* iz 1486. godine u Saborskom (Zaborskom) spominju se crkvena zemlja i svećenik. Crkva iz tog vremena razorena je za vrijeme osmanlijskih provala. Nakon osnutka župe oko 1723. godine, na ruševinama stare crkve sagrađena je 1726. godine nova crkva sv. Ivana Nepomuka. Među prvim župnicima spominje se Pavao Draženović. Prvi župni stan bio je u naselju, udaljen od crkve pola sata hoda. U vrijeme biskupa Čolića uz taj stan sagrađena je drvena kapela za misna slavlja tijekom zime. Zaslugom župnika Srečka Jeličića 1864. godine postavljen je kamen temeljac za gradnju nove župne crkve u naselju koju je sljedeće godine blagoslovio rakovički župnik Hipolit Ivanušić. Drvena je kapela kraj župnog stana porušena, a stara župna crkva (preimenovana u crkvu Majke Božje od Rožarija, a u drugoj polovici 20. stoljeća titular je Rođenje BDM) obnovljena je zbog groblja koje je ondje bilo. Novi župni stan izgrađen je 1893. godine. Župna crkva sv. Ivana Nepomuka ujesen 1991. godine najprije je teško oštećena, a potom miniranjem u potpunosti srušena. Teško je oštećena i crkva Rođenja BDM na groblju,

čija je obnova dovršena 2014. godine, kao i župni stan koji je nakon rata obnavljan u više navrata. U vrijeme župnika Zdenka Skendera izgrađena je nova župna crkva koju je 16. svibnja 2003. godine posvetio gospičko-senjski biskup mons. Mile Bogović. Biskup Bogović je 2006. godine blagoslovio i križni put na Alanu. U blizini je parohija Lička Jesenica s hramom sv. proroka Ilije, izgrađenim 1751. godine i obnovljenim nakon Drugog svjetskog rata.

Ključne riječi: župna crkva sv. Ivana Nepomuka, crkva Rođenja BDM, župni stan, hram sv. proroka Ilije

Želimir Prša, mag. educ. geog. et hist.

OŠ Voltino

Zagreb, Vinkovačka 1

zelimirprsa1989@gmail.com

Prostor današnje općine Saborsko u razdoblju monarhizma (1918.-1941.)

U razdoblju monarhizma Saborsko nije bilo samostalna općina, već je njegov današnji prostor bio u sastavu općine Plaški, koja se nalazila u sastavu kotara Ogulin. Promatrani prostor obuhvaćao je manje od polovine tadašnje općine Plaški, a nalazio se na krajnjoj periferiji kotara Ogulin. Promatrajući ovaj prostor s razine kotara, on je bio njegov mali dio i s obzirom na površinu i broj stanovnika. S obzirom na to da se prostor današnje općine Saborsko nalazio na krajnjoj periferiji ogulinskog kotara, društveno-politički procesi nisu bili tolikog intenziteta kao u općinskom ili kotarskom centru, stoga je i izvorna arhivska građa o ovome prostoru oskudnija. Ovaj se rad, stoga, temelji na analizi arhivske građe o izbornim procesima i razvoju školstva na području današnje općine Saborsko. Ipak, u ovom razdoblju prostor današnje općine donekle je počeo gubiti ruralni karakter, što se može zahvaliti razvoju pilarstva i ličkoj željeznici. Za razliku od druge arhivske građe, sačuvana je podrobnija arhivska građa o štrajku pilanskih radnika u Saborskom 1937./1938. godine.

Ključne riječi: Saborsko, Lička Jesenica, općina Plaški, izbori, štrajk pilanskih radnika

Ivan Vuković, mag. edu. hist. et mag. hist.

Šumarska i drvodjeljska škola Karlovac
Karlovac, Vatrogasna cesta 5
ivanvukovic89iv@gmail.com

Prostor današnje općine Saborsko u Drugom svjetskom ratu (1918.-1941.)

Ovaj rad prikazuje prostor općine Saborsko (naselja Saborsko, Lička Jesenica, Blata i Begovac) u vrijeme Drugog svjetskog rata. Promatrani se prostor od ljeta 1941. do završetka rata nalazio na vjetrometini sukoba zaraćenih strana. U Saborskom su tijekom rata boravili ustaše i domobrani, partizani, četnici, Talijani i Nijemci. Na ovom je prostoru intenzitet ratnih sukoba varirao tijekom rata. Različite suprotstavljene vojske preuzimale su kontrolu područja jedna od druge, što je uvelike destabiliziralo ovaj prostor i promijenilo predratni način života stanovništva ovog kraja. Ovo područje, napose Saborsko, imalo je izuzetno velik broj civilnih i vojnih ratnih i poratnih žrtava, naročito Hrvata. Ovaj rad donosi dosad najkompletnije popise žrtava za svako pojedino naselje.

Ključne riječi: Saborsko, Nezavisna Država Hrvatska, ustaše, partizani, četnici, stradanja, žrtve

dr. sc. Rade Knežević, red. prof. u miru

Lička Jesenica, Lička Jesenica 117
radeknezevic1950@gmail.com

Razmatranje prirodnih dobara koja mogu ubrzati razvitak općine Saborsko

U radu su istraživana prirodna dobra kao održiva prilika općine Saborsko. Razmatran je sadržaj dobara (resursa) kojima se može koristiti kao sredstvima za zadovoljavanje potreba neposredno u potrošnji ili posredno u proizvodnji. Cilj rada bio je suočavanje s fondom dobara koja do sada nisu bila korištena ili su djelomično korištena na neadekvatan način. Dosadašnji prostorni planovi nisu prepoznali u prirodi resurse i nisu ih obrađivali. Na općinu je gledano kao na prostor koji zauzima sjeverni, planinski rub Nacionalnog parka Plitvička jezera te Saborčansko, Jeseničko i Blačansko polje. U prometnom i naseobinskom pogledu ta je općina nastavak Ogulinsko-plašćanske zavale, a prema upravno-administrativnom ustroju ona je dio Karlovačke županije (Hrvatska). Kao glavne u radu su korištene metoda terenskog prikupljanja podataka te metode analize i sinteze. Rezultati istraživanja pokazali su veliku razliku između fonda dobara koja se koriste i onih koja bi se mogla koristiti. Potencijal dobara je velik, a njihovo iskorištavanje imalo bi velik utjecaj i na gospodarstvo Hrvatske.

Ključne riječi: općina Saborsko, prirodna dobra, obnovljiva energija, ljudski faktor

Nikola Tominac, pukovnik HV u miru

Dugo Selo, Ulica Bože Huzanića 76
nikola.tominac@gmail.com

Ratni putovi Saborčana u Prvom svjetskom ratu (1914.-1918.)

Danas se s pijetetom sjećamo žrtava Prvoga svjetskog rata, koji je na našoj civilizaciji ostavio dubok i bolan ožiljak. Kada je počeo prije stotinu godina, nitko nije očekivao da će to biti sukob svjetskih dimenzija koji će stvoriti velika razaranja i patnje ljudi do tada nezapamćenih u povijesti čovječanstva. Saborčani su težišno bili najvećim dijelom u sastavu karlovačke 96. pješačke pukovnije zajedničke vojske (K.u.K), karlovačke 27. domobranske pješačke pukovnije, zagrebačke 31. lovačke bojne (FJB31), ali i u ostalim sastavnicama austrougarske oružane sile. Da bi čitatelj mogao pratiti ovaj vojno-stručni materijal, za početak je potrebno dati osnovna pojašnjenja o ustroju austrougarske vojske koja je imala tri organizacijske vojne cjeline, a glavne su bile: a) Zajednička vojska i mornarica (Carsko-kraljevska vojska i bojno pomorstvo – Kaiser und königliches Heer, skraćeno K und K). U zajedničkoj vojsci i mornarici bila je 96. pješačka pukovnija iz Karlovca koja se popunjavala s šireg područja Karlovca, Petrinje, Kostajnice, Delnica, Jastrebarskog, Gline, Dvora i Modruša. b) Austrijska zemaljska obrana. Za područje Austrije ustrojen je Kaiserökönigliche Landwehr, a za područje Ugarske ustrojena je Ugarska zemaljska obrana (Königlich-ungarischer Honved). Domobranstvo se sastojalo od četiri pješačke pukovnije, a među njima i 26. (Karlovac). Ova je pukovnija bila u sastavu 42. domobranske pješačke divizije iz Zagreba. Saborčani su bili u drugoj bojni koja se popunjavala sa šireg područja Ogulina. Glavna bojišta u kojima su sudjelovale ove pukovnije su: Srbija 1914.; Karpati, Galicija 1915.-1917.; Talijansko bojište.

Ključne riječi: Saborsko, Prvi svjetski rat, bojišta, K.u.K., 96. pješačka pukovnija, k.k. 26. domobranska pješačka pukovnija

dr. sc. Filip Škiljan, znanstveni savjetnik

Institut za istraživanje migracija
Zagreb, Trg Stjepana Radića 3
filip.skiljan@imin.hr

Iz povijesti svakodnevnog života stanovnika općine Saborsko

Autor u tekstu donosi informacije o svakodnevnom životu Srba i Hrvata na području općine Saborsko u drugoj polovici 20. stoljeća. U radu se bavi najvažnijim trenutcima u životu seoskog stanovništva: rođenjem djeteta, ženidbenim običajima i običajima oko smrti. Također se bavi i odnosima pravoslavnih i rimokatolika, vezanosti za Crkvu i značajnim promjenama koje su industrijalizacijom i modernizacijom unijele novine u svakodnevnicu stanovništva ovog dijela Like u drugoj polovici 20. stoljeća. Rad je nastao na temelju razgovora s lokalnim stanovništvom u mjestima Saborsko, Lička Jesenica, Begovac i Blata metodom usmene povijesti. Uz razgovore na

području Saborskog obavljeno je i nekoliko razgovora na području Plaškog, susjedne općine, te su uspoređeni običaji i način života te dvije općine. Rad se također dotiče i sjećanja na pojedine događaje iz povijesti saborskog kraja druge polovice 20. stoljeća.

Ključne riječi: usmena povijest, povijest svakodnevice, Saborsko, Srbi, Hrvati, Lika

Nenad Grgurica, dipl. comm. et oec.

Carinska uprava Republike Hrvatske
Split, Zrinsko-frankopanska 60
nenadgrgurica@gmail.com

Ostvarivanje političko-prometnih ciljeva VRO Oluja i otvaranje granične carinske ispostave u Ličkom Petrovom Selu

Nakon proglašenja neovisnosti Republike Hrvatske granice između bivših republika SFRJ postale su međudržavne granice. Zbog okruženja Domovinskog rata od 1991. na većem dijelu granice između RH i BiH onemogućen je cestovni promet, što je prouzročilo prekid gospodarskih aktivnosti. Na području između Like i Sjeverozapadne Bosne zbog okupirane državne granice nije bilo moguće otvaranje ustrojstvenih jedinica Carinske uprave RH. Na graničnom prijelazu Ličko Petrovo Selo otvorena je carinska ispostava Uprave carina RSK te su promet i trgovina nastavljeni bez nadzora službenih hrvatskih graničnih vlasti sve do VRO Oluja, kad je ostvaren carinski suverenitet RH. U radu će se prikazati političko, prometno i gospodarsko okruženje na okupiranim područjima RH uz granicu s BiH (1991.-1995.), ostvarivanje političko-prometnih ciljeva VRO Oluja deblokadom Bihaća i početak rada hrvatske carinske ispostave u Ličkom Petrovom Selu.

Ključne riječi: Uprava carina RSK, Carinska uprava RH, Carinska ispostava Ličko Petrovo Selo, Carinska ispostava Izačić

dr. sc. Nikola Šimunić, znanstveni suradnik

Institut za istraživanje migracija
Zagreb, Trg Stjepana Radića 3
nikola.simunic@imin.hr

dr. sc. Ivo Turk, viši znanstveni suradnik

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Zagreb, Marulićev trg 19
ivo.turk@pilar.hr

Suvremena prostorno-demografska obilježja općina Saborsko i Plaški

Predmet ovog istraživanja jest prostor dviju općina Gorske Hrvatske – Saborskog i Plaškog, te njihova suvremena dinamička i strukturna obilježja stanovništva. Riječ je o dvije susjedne općine koje se nalaze u sastavu Karlovačke županije, točnije u njezinu južnom dijelu, na dotirnom području sa susjednom Ličko-senjskom županijom. Južnije položena općina Saborsko ima 4 izdvojena naselja, a sjevernije položena općina Plaški ima 8 izdvojenih naselja. Općina Saborsko ima površinu 132,43 km² (3,65% površine pripadajuće Županije), a općina Plaški 156,52 km² (4,32% površine pripadajuće Županije). Ovaj je prostor dodirni (spojni/prijelazni) prostor dviju izraženih regionalnih cjelina Gorske Hrvatske – Gorskog kotara i Like. U starijoj literaturi taj prostor, u smislu uvjetno-homogene regionalizacije, naziva se *Ogulinsko-plašćanska submontana udolina*, a u nešto novijoj literaturi *Potkapelska zaval* (*potkapelski submontani pojas*), s posebno izdvojenim *Plašćansko-saborskim prostorom*, koji se nastavlja jugoistočno na *Ogulinsko-modrušku udolinu*, zahvaćajući prostor Plaškog i Jeseničkog polja s područjem Saborskog. Radi se o tektonski predisponiranoj udolini pokrivenoga krša, s pripadajućim jezerom Sinac. Područje je to zatravnjenih poljskih zona (agrarno korištenih), gdje prevladavaju ponornice Dretulja i Vrnjika. Prostor je to brojnih speleoloških objekata. U višim zonama prevladavaju šume buke i jele. Na tako izdvojenom prostoru zabilježeno je (2021.) ukupno 2.116 stanovnika, koji su razmješteni u ukupno 12 naselja, s tim da je prevladavajuća naseljenost zabilježena u središnjim naseljima – Saborskom (1.031 stanovnik, tj. 62,48% stanovništva pripadajuće općine) i Plaškom (331 stanovnik, tj. 71,03% stanovništva pripadajuće općine). Budući da je od sredine 19. stoljeća do danas ukupno provedeno 17 modernih statističkih popisa stanovništva, može se reći da je u promatranom razdoblju (1857.-2021.) općina Saborsko zabilježila vrhunac naseljenosti 1931. godine (4.058 stanovnika) i otada se konstantno smanjuje broj stanovnika (ukupna depopulacija). Naselje Saborsko zabilježilo je nešto kasnije (1948.) vrhunac naseljenosti (2.165 stanovnika) i također otada prevladava ukupna depopulacija do današnjih dana. Na području općine Plaški također je vrhunac naseljenosti zabilježen 1931. godine (6.550 stanovnika), s tim da je izrazito smanjenje broja stanovnika zabilježeno u dvije faze – od 1931. do 1948. te od 1991. do 2001., što je povezano s ratnim stradanjima i prisilnim migracijama. Središnje naselje Plaški zabilježilo je vrhunac naseljenosti 1991. godine (2.271 stanovnik) i otada bilježi ukupnu depopulaciju. Iz odnosa broja stanovnika i površine proizlazi rijetka, gotovo „sibirska“, gustoća

naseljenosti ovog prostora (općina Saborsko – 3,52 stanovnika/km²; općina Plaški – 10,54 stanovnika/km²). U posljednjem međupopisnom razdoblju (2011.-2021.) obje su općine zabilježile smanjenje broja stanovnika, pa je indeks promjene broja stanovnika općine Saborsko iznosio 73,73 (gubitak nešto više od četvrtine stanovnika), a općine Plaški 78,95 (gubitak nešto više od petine stanovnika). Na naseljskoj razini najveće su smanjenje zabilježila (2011.-2021.) naselja Blata (općina Saborsko, smanjenje broja stanovnika -48,15%) i Pothum Plaščanski (općina Plaški, smanjenje broja stanovnika -40,26%), s tim da su dva naselja zabilježila porast broja stanovnika. Na takvo kretanje ukupnog broja stanovnika utjecaj su imali prirodna depopulacija i emigracija. Na temelju podataka vitalne statistike (1964.-2023.) može se reći da su u općini Saborsko živorođena 842 djeteta, umrlo 1.240 osoba, te je negativna prirodna promjena iznosila -398 osoba. U općini Plaški u istom je razdoblju živorođeno 1.091 dijete, umrle 1.624 osobe, te negativna prirodna promjena iznosila -533 osobe. Proces prirodne depopulacije započeo je (ili se pojavio) već u 2. polovici 60-ih godina 20. st. (a najkasnije u Saborskom – sredinom 1970-ih). Analitičko-vitalnom metodom izračunata je migracijska bilanca za posljednja dva međupopisna razdoblja. U posljednjem međupopisnom razdoblju (2011.-2021.) migracijska bilanca za općinu Saborsko iznosila je -2 osobe (uz vrlo izraženu prirodnu depopulaciju), a za općinu Plaški -229 osoba (uz podjednako izraženu prirodnu depopulaciju). Prema tipologiji ukupnog kretanja stanovništva, obje su općine (a i većina naselja) zabilježile *emigracijski E4 tip*, koji označava *izumiranje*. Proces starenja stanovništva uznapredovao je na prostoru obje općine. U općini Saborsko udio mladih (0-19 godina) iznosio je (2021.) 15,02%, a u općini Plaški 19,09%. S druge strane, udio starih (65 i više godina) iznosio je (2021.) u općini Saborsko 29,83%, a u općini Plaški 28,61%. Indeks starenja sugerira da prevladava proces starenja. U općini Saborsko iznosio je (2021.) 206,00 (2 stare osobe na 1 mladu), a u općini Plaški 194,29 (isto). Prostor općina Saborsko i Plaški demografski je ugrožen i ispražnjen, te su potrebne dugotrajne poticajne mjere demografske revitalizacije (poticanje nataliteta i imigracije, naročito mladih obitelji) na svim razinama da bi se negativni demografski procesi donekle ublažili.

Ključne riječi: demografska dinamika, depopulacija, Saborsko, starenje, Plaški

dr. sc. Mirjana Crnić Novosel, znanstveni suradnik

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Republike Austrije 16
mcrnic@ihjj.hr

doc. dr. sc. Marina Marinković

Filozofski fakultet u Rijeci
Rijeka, Sveučilišna avenija 4
m.marinkovic@uniri.hr

Dijalektološka pripadnost govora Saborskog – novija dijalektološka istraživanja

O novoštokavskome šćakavskom govoru Saborskog nedavno su objavljeni radovi dr. Marine Marinković (s rezultatima istraživanja toga govora) te dr. Marine Marinković i dr. Mirjane Crnić Novosel (o govoru Saborskog u kontekstu drugih novoštokavaca ikavaca u njegovoj neposrednoj blizini). Istraživanje se potom nastavilo usporednom analizom sa svim šćakavcima ikavcima na području Like, Korduna i Gorskoga kotara, uz uzobalni govor šćakavskoga Sv. Jurja (kod Senja). Tim su terenskim ispitivanjima, uključujući i podatke iz suvremene, ali i ranije objavljene literature, doneseni zaključci kojima se govor Saborskog svrstava na kartu štokavskoga narječja hrvatskoga jezika, njegova novoštokavskoga ikavskog dijalekta te šćakavskoga poddijalekta. Pritom se u odnosu na druge pripadnike istoga dijalekta i poddijalekta govor Saborskoga izdvaja svojim specifičnostima, koje ga u nekim segmentima razdvajaju od ostalih pripadnika navedenoga poddijalekta. U vezi s tim, osim tipičnih novoštokavskih ikavskih značajki koje ga obilježuju, utvrđuju se i one karakteristike saborskoga govora koje su rezultat njegova suživota s neštokavskim ili štokavskim ijekavskim susjedima.

Ključne riječi: Saborsko, dijalektološka istraživanja, novoštokavski ikavski dijalekt, šćakavizam, neikavski odrazi jata

dr. sc. Ivica Mataija

Državni arhiv u Gospiću
Gospić, Kaniška 17
ivicamataija72@gmail.com

Saborčanska toponimija

U radu će se, na temelju arhivskoga istraživanja, referentne literature i ograničenoga terenskoga istraživanja, toponomastički obraditi zemljopisna imena naselja Saborsko. Zbog dinamičnosti društvenih, kulturnih i jezičnih procesa kojima je ovaj kraj bio izložen u povijesnom slijedu temi će se pristupiti dijakronijski i sinkronijski kako bi se utvrdile i opisale temeljne osobitosti povijesne i suvremene mjesne toponimije u semantičko-motivacijskom, tvorbenom i u smislu jezičnog raslojavanja.

Ključne riječi: Saborsko, toponimija, zemljovidi, katastar, toponomastička razredba, nadslojavanje

Viktorija Cvitković, mag. educ. hist. et phil.

Osnovna škola Zrinskih i Frankopana
Otočac, Kralja Zvonimira 15
viktorijac7@gmail.com

Kronologija društveno-političkih zbivanja u lokalnim zajednicama kroz vizuru Plitvičkog vjesnika (1973.-1991.)

Plitvički vjesnik je informativno glasilo Nacionalnog parka Plitvice. Izdavač glasila je Organizacija udruženog rada Nacionalni park. Po svom sadržaju i informativnom tekstu Plitvički vjesnik je ogledalo života pet udruženih osnovnih organizacija udruženog rada, od kojih je sastavljen OOUR Nacionalni park – Plitvice. Novine izvještavaju i informiraju javnost o procesu konstruiranja OOUR-a Nacionalnog parka, o djelatnosti Saveza komunista i sindikata, planovima za razvoj zaštite prirode i bogatstva koje nude Plitvice. Pojava Plitvičkog vjesnika višestruko je važna, iz informativnog, političkog i društveno-samoupravnog stajališta. Novine su orijentirane na aktualne probleme od najšireg društvenog interesa, a u njima se nalaze odluke samoupravnih organa Nacionalnog parka. Konkretno se radi o mjerama za zaštitu Nacionalnog parka, o komunalno-urbanoj suverenosti i integritetu službe zaštite i službe privredne eksploatacije. Prvi je broj počeo izlaziti u 10. mjesecu 1973. godine. Plitvički vjesnik je list radnika Nacionalnog parka. Pogodan je medij za iznošenje mišljenja glede poslovanja i poboljšanja poslovanja. Plitvički vjesnik izlazio je jednom mjesečno.

Ključne riječi: novine, Plitvički vjesnik, Nacionalni park Plitvička jezera, turizam, stanogradnja

Danica Conjar Cetinjanin, mag. turism. cult.

Turistička zajednica područja Plitvičke doline
Rakovica, Rakovica 6
marketing@plitvickedoline.hr

Razvoj turizma općine Saborsko

Turizam u Saborskom još uvijek je u početnoj fazi razvoja, no sve veća potražnja za mirnim, održivim i autentičnim destinacijama pruža značajnu priliku za napredak. Iako turistička infrastruktura još nije u potpunosti razvijena, Saborsko se ističe netaknutom prirodom i jedinstvenim krajolikom koji može privući ljubitelje aktivnog odmora i seoskog turizma. Prirodne atrakcije poput rijeke Jesenice, prostranih borovih šuma te blizina Nacionalnog parka Plitvička jezera pružaju izniman potencijal za razvoj specifičnih oblika turizma. Uređeno je nekoliko pješačkih staza, od kojih je najpoznatija staza "Izvor voda". Uz prirodne ljepote, Saborsko ima i bogatu kulturnu i povijesnu baštinu. Tradicijska gastronomija i lokalni proizvodi mogu dodatno obogatiti ponudu, dok kulturni spomenici, poput crkve sv. Ivana Nepomuka, crkva Rođenja Blažene Djevice Marije, te stradanja tijekom Domovinskog rata daju ovoj destinaciji snažan identitet. Uz to, u Saborskom se nalazi jedini proizvodni obrt za proizvodnju drvene šindre zaštićene kao nematerijalno kulturno dobro, čime se otvaraju vrata razvoja još jednog turističkog proizvoda. Općina Saborsko, smještena u Karlovačkoj županiji, dio je turističkog područja „Plitvičke doline“, formalno osnovanog u siječnju 2022. godine s ciljem razvoja turizma u kontaktnoj zoni Plitvičkih jezera. Ovaj koncept povezuje Saborsko s prepoznatljivim krajolikom i brendiranjem regije, čime se otvara mogućnost za širu promociju i razvoj novih turističkih sadržaja. Kako bi se Saborsko pozicioniralo kao prepoznatljiva destinacija unutar Plitvičkih dolina, potrebno je dodatno unaprijediti marketinšku vidljivost, razviti nove turističke sadržaje te potaknuti snažniju suradnju između privatnog i javnog sektora. Povećanje broja dolazaka, produljenje boravka gostiju i diversifikacija ponude ključni su faktori za održiv i dugoročan razvoj turizma u Saborskom, a Saborsko trenutačno ide u tom smjeru, što je vidljivo iz godine u godinu.

Ključne riječi: Saborsko, turizam, Turistička zajednica područja Plitvičke doline, pješačke staze, smještajni kapaciteti

Dragana Franjković, mag. oec.

JU Nacionalni park Plitvička jezera
Plitvička Jezera, Josipa Jovića 19
drfranjkovic@gmail.com

Čorkova uvala – susret čovjeka i prirode

Čorkova uvala obuhvaća područje koje je važno, vitalno zaštićeno područje u Republici Hrvatskoj. Kao sekundarna prašuma ima vrlo bitnu ulogu u prikazu životnog ciklusa šumskog ekosustava i ukupnog sustava bioraznolikosti. Iako se nalazi unutar granica Nacionalnog parka Plitvička jezera, teritorijalno ne pripada općini Saborsko, ali naselje Čorkova Uvala da. Gradnja lugarnica u razdoblju od 1951. do 1955. godine na području granica Nacionalnog parka upućuje na povećan ekonomski interes za područje, a najvažnije odabrane lokacije Čorkova uvala, Poljanak, Prijeboj te izgradnja ceste Plitvički Ljeskovac – Uvalica upućuju na namjeru provođenja dodatnih aktivnosti na lokaciji Čorkova uvala, čije su primarne vrijednosti i naglasak na resurs jelovo-bukove šume. Lugarnica je izgrađena u istoimenom naselju Čorkova Uvala, a popisi stanovništva evidentiraju prisutnost ljudi od 1857. godine. Velika količina građevnog materijala, ogrijeva kao i nastale krčevine omogućavale su stanovništvu da prilagode svoj način života u surovim, nepristupačnim planinskim uvjetima. Povećana izloženost područja Čorkove uvale kroz ostvarivanje isključivo ekonomskih dobara uz nepravilno upravljanje ovim resursom može rezultirati degradacijom prostora i gubitkom vrijednih staništa ako to nije u skladu s interesima zaštite prirode, pogotovo ako prevlada interes otvaranja ovog prirodnog fenomena širem krugu posjetitelja. Integracija digitalnih tehnologija, kao što su daljinska detekcija resursa pomoću kamera, modela GIS sustava, sustava za praćenje jedinki i vrsta, dronova omogućuju lakšu provedbu znanstvenih istraživanja, prikupljanje i obradu podataka, a sve u svrhu boljeg razumijevanja i upravljanja ekosustavom prašume. Provođenje daljnjih istraživanja i napora za očuvanje područja prašume ključno je za održavanje njezine bogate biološke raznolikosti i očuvanje i za buduće generacije. U cilju smanjenja neusklađenosti interesa i namjera različitih skupina o korištenju ovog prostora, potrebno je pristupiti zajedničkoj razmjeni, prihvaćanju i implementiranju informacija, suradnji i edukaciji svih dionika kojima je točka interesa Čorkova uvala. Održavanje primjerenih radionica i njegovanje zdravih komunikacijskih kanala za sve uzraste i sve kategorije dionika u cilju produblivanja svijesti o očuvanju bioraznolikosti bisera hrvatske prirodne baštine – prašume Čorkova uvala, nužno je.

Ključne riječi: Prašuma Čorkova uvala, zaštićeno područje, bioraznolikost, održivi razvoj, GIS, digitalna tehnologija

Autor fotografija:
Josip Svetić